

Әкімшілік құқық негіздері

АҚТ-1809К

ӘКІМШІЛІ ҚҰҚЫҚ

- ▶ Мемлекеттік **басқару** саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін сала ретінде қарастырылған
- ▶ Яғни, Қазақстан Республикасының әкімшілік-құқық дегеніміз – **басқару** саласында қоғамдық қарым – қатынастарды реттейтін әкімшілік – құқықтық нормаларын жиынтығы.
- ▶ Ал **басқару** саласы дегеніміз – атқарушы билікті жүзеге асыратын орган.

Құқық нормалары

- ▶ Ұлттық құқықтың бір саласы және құқық жүйесінде жетекші позицияда болады.
- ▶ Осыған орай Қазақстан өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде жариялаған жағдайда әкімшілік – құқық нормаларының қажеттілігі арта түседі.
- ▶ Себебі бұл нормалардың көмегімен үкіметтің және басқа атқарушы мемлекеттік органдардың құқықтық жағдайы реттеледі.

Әкімшілік құқық саласын 3 бағытта қарастырсақ болады

Әкімшілік – құқықтың жалпы ұғымын (яғни, рөлі мен маңызы, пәні мен атқарушы билігі, нормаларының түрлері мен қайнар көздерін).

Әкімшілік – құқықтың қатынастары (ұғымы мен ерекшеліктері және түрлері).

Әкімшілік құқықтың рөлі мен маңызы

ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҢ ЖАЛПЫ ҰҒЫМЫ

- ▶ Құқық жүйесінің ең үлкен және күрделі салаларының бірі — **әкімшілік— құқық**. Ол қоғамдық қатынастарды реттеп қана қоймай, мемлекеттің **басқару** қызметінің процесінде пайдаланатын және мемлекеттік аппараттың тәртіптелген бірізділік жұмысын қамтамасыз етеді.
- ▶ Мемлекет әкімшілік — құқықтың нормалар арқылы өзінің өкілетті органдарымен қоғамның қажеттерін қанағаттандыру және де өз азаматтарының өміріне қалыпты жағдайларды қамтамасыз ету үшін экономикалық және әлеуметтік — мәдениеттік мәні бар аса маңызды ұйымдық шараларды жүзеге асырып отырады.

-
- ▶ **Әкімшілік** – құқық азаматтардың **мемлекетті** басқаруға қатысуларының құқықтық және ұйымдық нысандарын бекітеді, өкілетті органдар мен лауазымды адамдар үшін де, сондай – ақ қатардағы азаматтар үшін де тиісті мінез – құлық ережелерін тағайындайды.
  - ▶ **Оның** көмегімен Қазақстан Республикасында құқықтың мемлекет құрудың міндеті шешіледі және әкімшілік – құқықтық қатынастарға барлық қатысушылардың құқықтық мәдениеті қалыптасады.

Әкімшілік—құқықтың дербес салаларының бірі – атқарушы билік

- ▶ Әкімшілік-құқық – атқарушы билік аясындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін құқықтық нормалардың жиынтығы болып табылатын құқықтың дербес салаларының бірі.
- ▶ Атқарушы билік тармағын алатын болсақ, ол ұйымдастыру басқарушылық, атқару — өкім ету сипаты бар функцияны жүзеге асырады.
- ▶ Іс жүзінде оларды мемлекеттің арнаулы органдары – атқарушы билік органдары орындайды, олардың қызметі заңдардың негізінде және соларды орындау үшін мемлекет пен **оның** аппаратының күнделікті жұмыс істеуін қамтамасыз ету мақсатында іске асырылады.

Атқарушы билік органдары қызметінің негізгі функциялары мыналар болып табылады:

Болжау

Қолда бір ақпараттың, **оның** ішінде ғылым негізінде қандай болса да оқиғалардың немесе процестердің дамуындағы өзгерістерді алдын ала болжайды.

Жоспарлау

Әлде бір басқарылатын қызметтің бағыттарын, мақсаттарын, міндеттері мен күтілетін нәтижелерді, пропорцияларды, қарқындар мен нақты сандық және саналық көрсеткіштерді анықтау; басқарушы және басқарылушы кіші жүйелерді ұйымдастыру.

Бақылау

Заңдарды, жоспарларды, бағдарламаларды орындаудағы бұзушылықтарды табу және жою және шаралар, **оның** ішінде белгіленген тәртіпті бұзушыларға, қолдану үшін істің нақты жағдайын тексеру.

Әкімшілік құқықтың нормалары.

Әкімшілік құқықтың нормада атқарушы билік аясындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін мінез – құлықтың ережесі болады. Әкімшілік құқықтың нормасы өзімен реттелетін қоғамдық қатынастың мәнін білдіреді, нақты әкімшілік құқықтық актінің "кірпіші" болып табылады.

Әкімшілік құқықтың нормалары мен **басқару** мен жергілікті өзін — өзі **басқару** субъектілерінің өзара қарым – қатынастарының құқықтық режимін белгілейді, азаматтардың атқарушы билік аясындағы құқықтарын, бостандықтарын мен міндеттерін және оларды жүзеге асырудың кепілдіктерін айқындайды.

Әкімшілік құқықтық нормаларының түрлері мен қайнар көздері

- ▶ Әкімшілік құқықтық нормалармен реттелетін қатынастарға қатысушылардың құқықтарын, міндеттері мен жауапкершіліктерін айқындайтын нормалар тобын **материалдық** деп атауға алынған. Мысалы: мемлекеттік **басқару** субъектілері туралы көптеген ережелердің баптары.
- ▶ Материалдық құқық нормаларын жүзеге асырудың тәртібін айқындайтын әкімшілік құқық нормалар **процесуалдық** деп аталады. Мысалы: істердің тиісті сыныптары бойынша іс жүргізуді реттейтін әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасы кодексінің бөлімдері.

- ▶ Әкімшілік – құқықтық нормалар көрінісінің **нысаны бойынша**: міндеттейтін, тиым салатын, уәкілеттік беретін, ынталандыратын және ұсынылатын болып бөлінеді.
- ▶ Міндеттейтін нормаға, яғни тиісті түрде іс — әрекет жасау жөнінде нұсқама қаралған Су кодексінің 42 бабы мысал болып табылады. Ол бойынша су пайдаланушылар суды үнемді жұмсауға міндетті. Мұнда тиым салуда: табиғи ортаға және шаруашылық объектілеріне зиян келтірмеу; басқа су пайдаланушы құқыларының бұзылуына жол бермеу қаралған.